

Spisovatel Jiří Hájíček

Upřímně řečeno, občas lapám po dechu

Nedá se říct, že by dnes odpoledne spisovatel Jiří Hájíček zářil štěstím, to skutečně ne. Návštěvě otevírá elegantně oblečený, příjemně voní, vlídně se usmívá, a usmívat se v příštích hodinách nepřestane, i když je to čím dál jasnější – ten úsměv je nejvíc ze všeho známkou slušného vychování. „Ale na smutek neumíráte,“ zeptám se ho, až budu večer Hájíčkův českobudějovický byt opouštět: „Vidíte, že ne?“

text Tomáš Poláček / foto Tomáš Binter

Kdybychom se vzpomínkou vrátili do doby letních prázdnin začátkem osmdesátých let, co se vám vybaví jako první?

Knížky. Muzika.

Zajímavé. Poslouchal jste nějakou muziku dnes?

Jel jsem autem ze servisu a pustil si Joe Cockera.

Co zpíval?

The Simple Things. Text o jednoduchých věcech, které se nedají koupit: happiness, joy and love in my life. Štěstí, radost a láska...

Přemýšlel jste o tom textu?

Chvilí jsem přemýšlel o tom, co z těch věcí mám... Ale bavíme se o dnešku, nebo o letních prázdninách začátkem osmdesátých let?

Jak chcete.

Můžu se vrátit do léta roku 1982, kdy mi je čtrnáct. Mám už za sebou prvak na gymnáziu v Týně nad Vltavou a pomalu mě opouštějí ti klukovští hrdinové z knih; George Adamson a jeho lvi, J. Y. Cousteau a loď Calypso, Josef Vágnér

chytající africkou zvěř pro zoo... Jezdívám na návštěvy ke kamarádovi z nedalekého Dolního Bukovska a zásadní je, že tenhle kamarád má grundig.

Kazeták?

Jo, na rozdíl ode mě. Takže si pořád dokola pouštíme Beatles, Status Quo nebo Electric Light Orchestra.

A jinak?

Jinak jsme taky chodili nahánět zajíce, protože jeho tatínek byl myslivec... Ale zpátky k hudbě, kterou se prokousáváte dál a dál. V lavici na gymnáziu jsem seděl s jiným spolužákem, který miloval Pink Floyd a překládal si jejich texty z angličtiny – od těchhle kluků jsem se učil.

Co skuteční učitelé?

Profesor literatury nám jednou pustil Mišíka, desku Kuře v hodinkách.

Rozumím. Kvůli textům Josefa Kainara.

Potom taky Strihali dohola malého chlapečka, a nabalovala se další muzika s výbornými texty: Luboš Pospíšil, Michal Prokop, Marsyas... Na vejšce jsem si pak letní brigádou konečně

vydělal na takzvaného jezevčíka, což byl podlouhlý kazeták.

V listopadu 1989 zpíval Mišík na demonstracích básně Hrabětovu: Láska je jako večernice.

No jo, Václav Hrabě. Zase jiný kamarád mi jednou půjčil jeho sbírku Blues pro bláznovou holku, ať ji opišu k dalšímu šíření. Ségra tehdy chodila na střední ekonomku, měla psací stroj consul, já to do něj bušil, opis jsem chtěl mít bez překlepů a mnohokrát začínal znova, čímž se stalo, že jsem nakonec uměl celou tu sbírku nazpaměť. Zvláštní.

Co je zvláštní?

Že se tyhle knihy nedaly sehnat, ačkoli vlastně nešlo o žádný samizdat. Byl to jenom Václav Hrabě, kterého jsme milovali! Když jezdívám na čtení třeba do Německa, snažím se tam vysvětlit, jak to vlastně fungovalo: když byla v sedmdesátých letech spousta knih stažena z knihkupectví i z knihoven, požehnáním se pro nás staly knihovničky rodičů, ve kterých jsme objevovali Kunderu, Škvoreckého, Lustiga nebo Mňacha.

Kdo ze čtyř jmenovaných pro vás jako pro studenta znamenal nejsilnější zásah?

Ten pátý, Karel Pecka – konkrétně román Horečka, takže příběh padesátých let a politických vězňů. Pecka byl taky politický vězeň, a já zpočátku nechápal: Za co ten člověk vlastně seděl? Jenže osmdesátá léta už se lámala do druhé půlky, s tátou jsem začal poslouchat Hlas Ameriky a všechno do sebe zapadlo. Po Peckovi přišli Škvoreckého Zbabělci, po nich Kunderův Žert – a najednou jsem se už mohl jenom smát tomu, co o světě psalo Rudé právo.

Škvorecký míval právě na Hlasu Ameriky svou relaci.

Míval, a já se zamiloval do jeho hlasu. O patnáct let později jsme se pak stali korespondenčními přáteli.

Díky čemu?

Ono to není nijak zvlášť překvapivé, protože Škvorecký byl ohromný, otevřený chlap, který si dopisoval s mnoha lidmi a každému chtěl pomáhat. V našem případě šlo o to, že jsem mu do Toronta poslal svou první sbírku povídek Snídaně na refýži a on odepsal. Později se mu líbil román Selský baroko. Potom to bylo smutnější, když mi třeba

napsal, „Už vím, co to znamená, když na člověka dolehne stáří“, ale myslím, že to nesl statečně.

Co třeba Hrabal?

Totéž, v osmdesátých letech mě držel nad vodou. Zpočátku jsem nevěděl, že jeho texty jsou osekane cenzurou – ale stejně pořád byly o level výš než ten zbytek, co se dal oficiálně sehnat.

Baví vás tyhle literární poklady z mládí dodnes?

Nedávno jsem si po čtvrt století přečetl právě Hrabala, Obsluhoval jsem anglického krále, a nezklamal mě. Jasně,

kdyby dnes takový rukopis dostal do spárů nakladatelský redaktor, asi by škrtal; občas je to užvaněný, ale pořád silný text. No a můj přítel a nakladatel Mirek Balašík, který učí v Brně literaturu, tvrdí, že když probírají se studenty Zbabělce, tak jim to připadá pořád živé, čemuž naprosto věřím.

Já taky. Dostal jsem chuť přečíst si Zbabělce.

To mi povídejte. Nebo třeba Sestru od Jáchyma Topola, která mě zasáhla v letech devadesátých.

Prožil jste si někdy v dospělosti větší čtenářskou krizi?

V posledních letech.

Důvod znáte?

Asi to má souvislost s krizí středního věku, během níž se mi stalo to, co mnoha dalším. Takový ten pád do rutiny jak pracovní, tak i vztahové, kdy víc než o četbě přemýšlíte o tom, jak vydělat na hypotéku – já měl hned dvě za sebou. Četl jsem málo. Ale zároveň mi to chybělo, a už je zase líp. Až dnes odjedete, tu Sestru si otevřu.

V PROTÝKANÉM MĚSTĚ

Kde kromě Českých Budějovic byste dokázal žít?

Na jihu jsem vyrostl, tady mám rodinu, přátele, tak nevím. Úplně jinak bych se stěhoval nerad. Ale líbilo se mi třeba v Lisabonu, a potom mám rád Brno.

Nezapomněl jste na Prahu?

Mám radost, když tam můžu jet na čtení, udělám si výlet a v duchu si blahopřeju, „vesničan čte v Praze, dokonce na něj přijdou lidi“, ale pak rád jedu domů.

Co vám na Praze nevyhovuje?

Připadal bych si v ní jak Otík Rákosník. Kdybych měl každé ráno nastoupit do fronty na metro, které mě vyflusne před prací, brzy bych chcípnul. Na mě je tam nějaká ostřejší energie.

Jakým místem k žití jsou Budějovice?

Já je mám rád, všichni se tady znají. Je to takový protýkaný město, jak říká jeden můj kamarád.

CO SE TÝČE SILNÝCH TÉMAT, TAK UŽ JSEM VYSTŘÍLEL NÁBOJE.

nejvíc, začali semtam přijíždět literární turisté, a to je vlastně fajn.

Co jsou ti lidé zač?

Jednou za mnou třeba dorazila celá třída z pražského gymnasia, která má zapáleného učitele literatury, takže když probírají Škvoreckého, vypraví se do Náchoda, a když pak brali současnou českou literaturu, přijeli do Budějovic, kde jsem jim udělal čtení, načež se vydali po stopách vesnic v okolí Temelína, o kterých Rybí krev je. Spodobným přáním se občas lidi ozvou, a pokud můžu, tak je tam vezmu, ať mají radost. Vždyť i já jsem trochu literární turista – když čtu třeba v Přerově, tak si pochopitelně k rodnému domu Josefa Kainara zajít musím.

Pořád ještě vás zajímá poezie?

To jo, čtu ji. A poslední tři roky skoro každé ráno píšu haiku.

Proč ráno?

V myslí ještě skoro nic není. Sedím v kuchyni, snídám, v šeru pozoruju stříbrnou varnou konvici a už mám verš – pokud se v té myslí zachytí další dva, haiku je na světě. Jednou měsíčně dokonce dojíždím na kroužek haiku ve vodňanské čajovně, kde dvě hodinky zkoušíme psát verše a mluvíme o nich.

Když se řekne haiku, vybaví se mi hora Fudži a rozkvetlé sakury.

Spíš než přes staré Japonsko na to jdu přes beatníky, kteří měli haiku rádi. Báví mě civilismus, chci si psát o stříbrné varné konvici v šeru kuchyně. Haiku se pohybuje na hraně banality, ale někdy ho jediné slůvko anebo zvláštní nálada povznese. Kamarád

napsal na minulém sezení o tom, jak jeho stín pod mostem plaší ryby – obyčejná situace, ale mně to přišlo geniální.

Víc by mě zajímalo nějaké vaše haiku z poslední doby.

Podzimní ráno / do ticha bytu bublá / varná konvice.

Díky. A mohl byste mi ho vysvětlit?

Francouzský literární vědec Roland Barthes, který psal mimo jiné krásné eseje o Japonsku, kdysi řekl: „Haiku se nemá vysvětlovat, maximálně přecíst podruhé.“ Asi tolik.

Věříte tomu, že pilování haiku může posunout i vaše romanopisecké schopnosti?

Snad mě vede k úspornosti – najednou mi v prozaických textech vadí užvaněnost. Takže u posledního románu jsem si hlídal, aby se proud vyprávění zbytečně nerozjel. Próza je jiný žánr, ale něco jako písek na patách se mi tam z haiku snad zachytí.

Ten nový román je o ženě ve středním věku rozkročené mezi Prahou a venkovem. Nedávno ji opustil manžel, dcera dospěla, rodiče se blíží ke konci svých životů a ona začíná znovu: čím vás zaujala tahle výchozí situace?

Někteří autoři mají plné kapsy témat – kdykoli se sejdou třeba s kamarádem Davidem Žákem, tak má rozepsaných několik věcí, ale já nejsem ten typ. Měl jsem pár velkých témat, která se mě dotýkala buď osobně, anebo přes rodinu: kopání vltavínů, kolektivizaci padesátých let, bourání obcí kvůli stavbě Temelína a obecně život na jihočeské vesnici. O tom všem jsem napsal a další nutkavé osobní téma už nemám.

Ale proč čerstvě rozvedená žena?

Protože mě zajímají životní situace mých vrstevníků, a tím pádem i moje. Například v předposledním románu Dešťová hůl vypravěč zhruba v mém věku nemůže spát, a ano, tohle je můj problém.

Skutečně?

Deset let s ním bojuju.

Co to znamená, být ceněným spisovatelem v protykaném městě?
Myslím, že si na mě místní zvykli. Mám svoje trasy, a kdo chce, ten ví, kde mě najít. Na druhou stranu, když jsem nedávno měl v Budějovicích autogramiádu nového románu Plachetnice na vinětách, kdovíkolik lidí nepřišlo. Literatura zase tolik lidí nezajímá, a vůbec – spisovatelé mého typu nejsou populární ksichty.

Zastaví vás aspoň občas nějaký fanoušek na ulici?

Občas. Jsem spíš introvertnější, ale nebudu lhát, že mi to neudělá radost. Hlavně když vyšla Rybí krev, která ze všech mých knih zarezonovala

Když nespíte, přemýšlíte o psaní?

Vždycky doufám, že ještě usnu. Vzbudím se ve čtyři, ležím v posteli a čekám, jestli zase upadnu do limbu. Není to čas, pro který bych měl užitečnější využití.

Co bylo spouštěčem?

Přišlo to pozvolna, každopádně nespavost je prý skrytou depresí... Ale abych se vrátil k tomu, proč o čem píšu – svému nakladateli Balaščíkovi vždycky říkám: „Co se týče silných témat, tak už jsem vystřílel náboje.“ Nechce o tom slyšet, ale je to tak. V hlavě už mám jenom životní situace, které se dotýkají mých známých i mě. Spousta lidí ve středním věku se například rozvedla: a já taky.

Věříte, že se dá k takové situaci dodat něco nového?

Všechno prožíváme pořád znovu a dokolečka, ale rád bych doufal, že občas přece jen napíšu něco, co vím jen já – ať je to historka, pocit anebo věta. Jinak ale máte pravdu; románů o rozvedených ženách je spousta. O čem taky psát jiném než o vztazích, o lásce a o zklamání?

Já jen, že jsem váš poslední román přečetl a nenudil se, ale přece jen

víc se líbil mojí ženě. A myslím, že tohle teď uslyšíte častěji.

Asi jo. Ženy obecně víc čtou, tady to může platit dvojnásob, ale kalkul za tím není. Nehodlám psát ženské romány. A netuším, co bude dál.

Když knihu použít z rukou, cítíte, že je dobrá?

To ne, jsem pochybovač. Mám pár lidí, kterým dávám čist hrubý rukopis; v první řadě právě Balaščíka – nějakou zpětnou vazbu kvůli sebedůvěře potřebuju. Když pak slyším, že jsem nešlápl úplně vedle, trochu se uklidním a dál na textu pracuju, tuhle fázi mám rád. Vracím se k uleželému příběhu, abych ho znovu četl, přepisoval a hlavně škrtal; nejlepší na psaní je škrtání, tvrdil Hrabal. U Rybí krve jsme spolu s nakladatelským redaktorem vyškrtali čtvrtinu původního textu. Ono je dobré věřit svému redaktorovi, protože pokud jsem se v textu hrabal tři roky, tak už nedokážu vyfárat nahoru, abych ho viděl objektivně.

PROTIPÓL SMRTI

Co máte na psaní nejraději?

Ty vzácné chvíle, kdy jsem si příběh promyslel na pár tahů dopředu, ale

k tomu napíšu ještě něco nečekaného; ani nevím, jak to přišlo... Bohužel jsou to skutečně spíš prchavé okamžiky. Že bych se ve svých dvaapadesáti cítil být zavedeným spisovatelem, to říct nemůžu.

Počkejte, pár bestsellerů jste už vydal. Ale chápu: pořád taky pracujete na plný úvazek v bance.

K tomu snad jen tohle – psaním si nevydělám dost peněz, a proto chodím do práce. Tečka.

Psal byste, i kdyby za to nebyla vůbec žádná finanční odměna?

Jak to myslíte?

Jde mi o to, jestli k psaní cítíte nějaké puzení.

Nevím, jestli tomu říkat přímo puzení, ale pro peníze to nedělám. Za posledních dvacet let jsem se přece jen naučil fabulovat, a kdybych chtěl, jeden román ročně bych asi napsal. Nějaké jméno mám, lidi by to snad ještě pár let kupovali, vydělal bych si na živobytí, ale takhle to nechci. Čímž neříkám, že mi komerční úspěch u jiných neimponuje. Všechno je přesně tak, jak má být – když vydáte knížku a koupí si ji pět set lidí, uživit se nemůžete, když ji koupí pět tisíc lidí, bývá to lepší, ačkoli na uživení to pořád nestačí, ale kdyby si ji koupilo padesát tisíc lidí, na dva roky jste v klidu.

Chodil jste do banky i za časů karantény?

Vlastně jo, naše kancelář fungovala. Ale odpadly knižní veletrhy i čtení, což je důležitá součást mého života, a to bylo zvláštní.

Jaký máte coby introvertní typ k veřejným čtením vztah?

Po těch letech už jsem přece jenom trochu přeškolený introvert, člověk si zvykne. Dokonce jsem četl na rockovém koncertu mého oblíbence Luboše Pospíšila, což je splněný sen! Ale ze všeho nejradši jedu vlakem do knihovny v nějaké Horní Dolní, tam se courám, zajdu do místního muzea, na večeri s někým odsud... Tohle je cestování podle mého gusta.

O honorář ani nejde?

Ten bývá obvykle spíš symbolický. Mě vlastně doopravdy těší, že literatura někoho zajímá – česká síť knihoven je úžasná a já si v nich někdy připadám jako za obrozeneckých časů. Všichni sice mají internet v mobilu a nespočet kanálů v televizi, ale přesto si dvacet lidí vyrazí do knihovny poslechnout chlápka, který čte ze svého románu. Pěkný, ne?

Není to cestování po čteních zároveň obrana před samotou?

Ale jo, jsou to takové výpady do světa, osamělost psaní provází. Já nechodím pracovat do kavárny; jsem buď v kanceláři, nebo píšu doma, v tichu.

Jaké teď máte období?

Dva roky po rozvodu nebyly úplně nejlepší. Najednou mi bylo padesát a říkal jsem si: Tys teda dopadl. Rozvedenej, bez dětí, zato máš dluhy... Trochu jsem se s tím rval, taková hloupá sebelítost.

ZATÍM SI TEDY VŮBEC NEJSEM JISTÝ TÍM, ŽE NĚJAKÝ DALŠÍ ROMÁN BUDE.

Už je líp?

Nakonec to není tak dramatické, i když nevím. Dnes jsem poslouchal toho Joe Cockera, co zpívá o zásadních věcech, a pokud jde třeba o životní radost, tak někdy upřímně řečeno lapám po dechu, když ji hledám ve skulinách mezi melancholií a pocity marnosti. Člověk potřebuje cítit, že aspoň na dně zůstává naděje, jinak je v průšvih; třeba jako hlavní hrdina z Houellebecqova románu Serotonin.

To je podle mě naopak kniha pro muže středního věku: krutá, přesná, silná.

Je to drsné, když říká doktor hlavnímu hrdinovi: „Vypadá to, že jednoduše umíráte smutkem.“

Vy smutkem neumíráte, že ne?

Ne. Mám radost z obyčejných věcí, o kterých píšu třeba ta haiku. Čili tvořím, a tvoření je takovým protipólem smrti.

Takže už myslíte na další román?

Opravdu si nejsem jistý, že nějaký bude – musel bych narazit na vlastní téma, kterému chci věnovat tři roky života. Ale právě proto, že mě psaní neživí, jsem docela v klidu. Teď zrovna zkouším, jestli zvládnou filmový scénář podle svého románu Dešťová hůl, na podzim určitě zvládnou nějakou povídku a každé ráno snad jedno haiku. Co taky dělat, když člověk nemá děti, venku je škaředě a čumět na telku mě nebaví? ●

INZERCE

BYDLETE V KARLÍNĚ REZIDENCE U SLUNCOVÉ

Našli jste dokonalé místo pár kroků od pulzujícího karlínského života, a přesto v naprostém soukromí, kde vás nic nebude rušit. Život zde můžete mít přesně takový, jaký budete chtít, bez zbytečných kompromisů. Karlínský tep miluje každý, kdo se nebojí žít. Zapomenout na práci a nechat se pohltit jedinečnou atmosférou Karlína je tu tak jednoduché. Je jedno, která je denní doba nebo s kým vyrazíte ven. Nálada místa vás nabije pozitivní energií.

finep.cz

FINEP

